

has
university
of applied sciences

Hogeschool van Arnhem en Nijmegen

Onderwijsvormen voor multidisciplinair onderwijs

Richele Wind & Mieke van Eerten-Jansen
17 november 2016 CBBE docentendag

YARA ZUIVERT WATER MET ALGEN

Onderzoek naar restverwaarding

Auteur(s): Lucien Joppen

Publicatiedatum: 30-09-2016

Artikelnummer: 17441

Sieuwart Driece – 4de jaars Biobased Tech (AVANS)

- Optimaliseren algenteelt (in relatie tot zuiveren afvalwater)
- Toepassingen voor algen → groeien viooltjes op met algenpoeder verrijkte compost

Onderwijsvormen voor multidisciplinair onderwijs

Zowel de Circulaire als Biobased Economy vraagt om een multidisciplinaire aanpak.

Hoe brengen we dit in het onderwijs in praktijk?

- Doel van deze workshop:
  - Ervaringen multidisciplinariteit (in Circulaire/Biobased Economy)
    - Tegen welke uitdaging loop je aan?
  - Welke disciplines zijn gewenst voor Circulair/Biobased onderwijs?
  - Hoe breng je dit in het onderwijs in de praktijk?

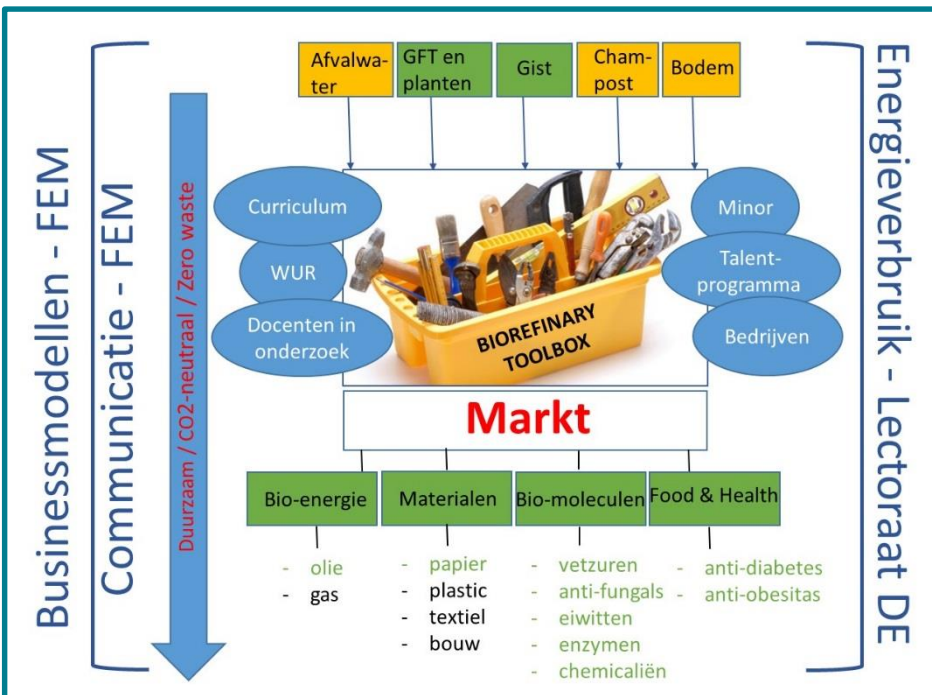
Ervaringen Richele

Multidisciplinaire projecten/onderwijs binnen faculteit Techniek:

- Minor bioraffinage
  - projectmatige aanpak met koppels van chemie en biologie studenten
  - “leuk om ieder vanuit eigen perspectief aan het project te werken, leerzaam en met deze brede aanpak kun je samen meer bereiken”
- RAAK project ‘microbiële olie op maat’
  - moleculaire biologie, bio-IT, fermentatietechnologie, biochemie, analytische chemie
  - economische & juridische aspecten, ethiek, communicatie ....

Uitdaging

- Samenwerking met meerdere faculteiten
  - “elkaars taal leren kennen”
  - start met icoonproject ‘bioraffinage: op weg naar zero waste’ en minor circulaire economie

Minor Circulaire Economie

Onderwerpen

- De uitgangspunten van de circulaire economie
- Duurzaam ondernemen en meervoudige waardecreatie
- Investeren en duurzaam rendement genereren
- Ethiek en de nieuwe maatschappelijke orde

Studenten vanuit Faculteit Economie en Management (FEM) en Faculteit Techniek (FT), maar ook andere studenten goed in rekenen/wiskunde

Ervaringen Mieke

- International Food & Agribusiness: bedrijfskunde opleiding met verdieping in agro-food productie
  - Biobased Economy: van verdieping naar algemene leerlijn
  - En van ‘Biobased Economy’ naar ‘Circular Economy’
- Docent-onderzoeker Biobased Economy
  - Technoloog in bedrijfskunde opleiding
- “IFA afgestudeerden moeten kunnen praten met een technoloog” → **wat betekent dat??**

Experiences students

- “Practical is useful for understanding principle and efficiency unit operations”
- “Too much practical work... I do not need that to make a business case”
- “Like the interrelation of technological and economical knowledge”

Experiences Mieke

- Large difference in technological skills AND interests of students...

Minor Biobased Economy

- Multidisciplinair
  - Milieukunde, Voedingsmiddelentechnologie, Tuin en Akkerbouw, Bedrijfskunde en Agribusiness en Toegepaste Biologie
  - Je ziet studenten van elkaars kennis en kunde leren
- SCRUM project methode
  - Einddoel is concreet, weg ernaar toe moeten studenten zelf uitstippelen
  - Vrijheid binnen SCRUM wordt gewaardeerd

Welke ervaringen heeft men met multidisciplinair onderwijs?

- Tegen welke uitdagingen loopt men aan?

Multidisciplinair onderwijs: welke disciplines?

- Welke disciplines heeft de student als professional nodig?
  - Welke disciplines komen tot nu toe aan bod in het onderwijs?

Hoe hier onderwijs op aan te laten sluiten?

- Hoe deze disciplines te integreren?
- Hoe hier onderwijs op aan te laten sluiten?

Samenvattend

- Circulaire en Biobased Economie integreren in onderwijs van meerdere/alle relevante opleidingen
  - Zelfde taal spreken
  - MBO'ers klaarmaken voor toekomst
  - Keuze voor multidisciplinaire minors stimuleren
- Interdisciplinair (iedereen moet alles kunnen) versus multidisciplinair (samenwerken vanuit eigen discipline)?
- Hoe toets je: tentamen versus toepassen?
- Betrekken praktijk wenselijk:
  - Pluspunten: studenten zijn gemotiveerd, complexiteit van praktijk ervaren
  - Uitdagingen: moeilijk toegang tot data, opdrachtgever heeft geen tijd, praktijkproject heeft mogelijk niet alle aspecten van onderwijsleerdoelen in zich

Samenvattend

Loesje

**HET IS
ZOALS HET
AAN HET
WORDEN IS**

POSTBUS 144
5001 BA, ARNHEM

https://www.loesje.nl/posters/nl8904_8/

has
university
of applied sciences

Hogeschool van Arnhem en Nijmegen

Vragen?

Richele Wind: Richele.Wind@han.nl

Mieke van Eerten-Jansen: M.vanEerten@has.nl